

ΣΟΦΗ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ 200.000 ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ 15.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Πορφυρό ποτάμι**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Σόφη Θεοδωρίδου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Βίκυ Αυδή
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Σόφη Θεοδωρίδου, 2017
© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Jake Olson / Trevillion Images
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2017, 15.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1899-5
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-1900-8

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • http://blog.psychogios.gr

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • http://blog.psychogios.gr

ΣΟΦΗ
ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

ΠΟΡΦΥΡΟ
ΠΟΤΑΜΙ

*Στον άντρα μου, στα παιδιά μου
και στον μικρασιατικό ελληνισμό
απανταχού της γης*

Η Γεωγραφία είναι πεπρωμένο.

Ιμπν Χαλντούν, Άραβας ιστορικός

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Το μάτωμα

Ο άνεμος ξέσπασε ξαφνικά. Γεννημένος στην ασπροντυμένη κορφή του Αργαίου, ταξίδεψε σαν λαγγεμένος έφηβος στο υψίπεδο της Καππαδοκίας, τρυπώνοντας λαχανιασμένος στα λαγούμια που είχε δημιουργήσει ανά τους αιώνες η ηφαιστειογενής λάβα κι η σμίλη των χριστιανών. Μπήκε και βγήκε αναστενάζοντας σε καταφύγια και λαξευτά κελάρια, σε κρυφές εκκλησίες και μοναστήρια, και σφύριξε σε αρχαιοελληνικά, βυζαντινά και ρωμαϊκά ερείπια. Κατόπιν, νταλκαδιασμένος από το άρωμα των ροδόκηπων, σάρωσε τις σκεπές χωριών και πόλεων μαζί και τα χαλάσματα της ερειπωμένης Βασιλειάδας έξω απ' την Καισάρεια, προτού τον συνεπάρει το κύλισμα των νερών του Άλυ*.

Έφτασε ξοδιασμένος τελικά στο χωριουδάκι που κειτόταν στις όχθες του παραπόταμου κι εκεί ξεψύχησε, φυσώντας την τελευταία του πνοή στους ανθρώπους που πηγαينوέρχονταν στα σοκάκια και τα μεϊντάνια του. Ο Δημητρός Καρατζάς, ένας ψηλόκορμος Ρωμός τριάντα πέντε χρόνων, όρθιος μπρος στο καΐκι του ρουφούσε λαίμαργα τον καπνό του σέρτικου τσιγάρου του εκείνη την ώρα, κοιτώντας με μάτια μισόκλειστα το καραβάνι να πλησιάζει. Νιώθοντας τον αγέρα στα βουλιαγμένα του μάγουλα, τα ρουθούνια του τρεμόπαιξαν, εισπράττοντας μεμιάς όσα είχε φορτωθεί περνοδιαβαίνοντας την καππαδοκική γη, την οποία είχε οργώσει στα νιάτα του για χρόνια ως γιοργαντζής**

* Στα τουρκικά, *κιζίλ ιρμάκ*, δηλ. κόκκινος ποταμός. Η κλίση στη γενική πτώση ακολουθεί τον προφορικό λόγο της εποχής.

** Παπλωματάς.

με τα σύνεργα στην πλάτη, άλλοτε βουλιάζοντας στα χιόνια κι άλλοτε λιώνοντας απ' τη ζέστη στους χωμάτινους δρόμους της.

Να πάνε και να μη γυρίσουν εκείνα τα χρόνια, τα σιχτήρισε νοερά κι επικεντρώθηκε στους πελάτες που πλησίαζαν. Το ποτάμι στο σημείο εκείνο ήταν πλατύ και το πέραςμα γινόταν με τρία καΐκια, ανάμεσά τους κι αυτό του Δημητρού, ενώ το σαρβαλιασμένο σάλι* ενός άλλου Ρωμιού, του Χρήστου Μπαϊλόγλου, μετέφερε βοϊδάμαξες, ζωντανά και βαριά μπαγκαζία. Όλοι, καϊκτοήδες και σαλιτζής, με αμοιβή λίγα γρόσια.

«Δόξα να 'χει ο Αλλάχ. Μας σκέφτηκε κι εμάς το ντοβλέτι** κι έχτισε τη γέφυρα μακριά», έλεγε συχνά ο Χρήστος, που τα παμπάλαια σανίδια της σχεδίας του έτριζαν τώρα δεχόμενα την πίεση των υδάτων.

«Μπόλικο πράμα. Φτάνει για όλους», έσκυψε και μουρμούρισε στο αυτί του Δημητρού βλέποντας τη βοϊδάμαξα, τα μουλάρια με τους βαστάζους και τους καβαλάρηδες να ζυγώνουν. «Χος γκελντίν, χανούμι κιζ***, στα μέρη μας! Καλώς ήρθες!» φώναξε αμέσως δυνατά, μια και είχε προηγηθεί του ερχομού της η φήμη της σπουδαίας Φραντσέζας.

Λίγο αργότερα τέντωναν επικίνδυνα οι τροχαλίες και τα σκονιά στο σάλι κάτω απ' το βάρος του φορτίου, ενώ οι βαστάζοι που το συνόδευαν, όρθιοι πλάι στα άλογα, παρατηρούσαν έντρομοι το κύλισμα των θολών νερών ανάμεσα απ' τις χαραματιές των σαρακοφαγωμένων σανιδιών. Από τους υπόλοιπους ταξιδιώτες, η Γαλλίδα κι ο συνοδός της, ένας τετραπέρατος Σμυρνιός, είχαν επιβιβαστεί στο καΐκι του Δημητρού. Συνάμα, κατάχαμα, μπροστά στον κουρασμένο καϊκτοή, είχαν στρωθεί και ακόμη δυο Ρωμοί με τους τορβάδες τους.

Απέναντι στην όχθη μια ομάδα ξυπόλυτα Τουρκόπουλα παρακολουθούσαν τη σκηνή με λίγους άντρες, ντυμένους παρα-

* Σχεδία.

** Το κράτος.

*** Προσφώνηση σε γυναίκες με προσωπικότητα.

δοσιακά: βράκα και πουκαμίσα, σαρίκι ή φέσι στο κεφάλι και στη μέση το μαύρο υφασμάτινο ζωνάρι. Οι πανύψηλες λεύκες της όχθης σάλευαν αργά επάνω τους το ασημένιο τους φύλλωμα και παραπίσω τα σοκάκια κι οι μαχαλάδες του χωριού απλώνονταν σαν παλιά βεντάλια, αίσθηση που επέτειναν τα επίπεδα ντάμια των σπιτιών. Από τα τελευταία, κάποια λίγα, αυτά των τσορμπατζήδων κι αγάδων μόνο, είχαν κεραμιδένιες σκεπές.

Το βλέμμα του Δημητρού καρφώθηκε στο δικό του, ένα φτωχικό οίκημα πλάι στο ποτάμι χτισμένο από νταμ, το είδος μπετόν που συνηθιζόταν στην περιοχή. Πλάι του το χριστιανικό νεκροταφείο εκτεινόταν σχεδόν ως την όχθη, ξεχωρίζοντας απ' τους ξύλινους σταυρούς του, ενώ μπροστά του δέσποζε η πέτρα του *Ταστάν Αντάμ**. Πάνω της λες κι είχε όντως σκαλίσει η σμίλη του Θεού ένα αυστηρό αντρικό πρόσωπο που αγνάντευε μερόνυχτα το ποτάμι. Στην κορυφή αυτής της πέτρας συνήθιζε ο Δημητρός ν' αράζει τα βράδια και να καπνίζει ένα τελευταίο τσιγάρο, κοιτώντας τα νερά να κυλούν στο φεγγαρόφωτο ήρεμα ως την καμπή, απ' όπου πια έπαιρναν φόρα για να κινηθούν τις μυλόπετρες του νερόμυλου.

Εκείνη τη μέρα όμως η βραδινή νεροποντή είχε φουσκώσει το ποτάμι, μετατρέποντας το λαμνοκόπι σε ζόρικη υπόθεση. Τα μπράτσα του Δημητρού πήγαν και ήρθαν σαν έμβολα με το βλέμμα καρφωμένο στα νερά. Συνάμα, άκουγε αφηρημένα την κουβέντα των συγχωριανών του, που σχολίαζαν χαμηλόφωνα την παράξενη Φραντσέζα, η οποία είχε αφήσει τον άντρα και τη χώρα της κι είχε έρθει στη Μικρασία για να καταγράψει αρχαία χαλάσματα, εκκλησιές και μοναστήρια.

«Ολάν, άντρες είν' αυτοί; Ν' αφήνουν τη γυναίκα τους ν' αλωνίζει με ξένους σε βουνά και σε λαγκαδιά;» αναρωτήθηκε χαμηλόφωνα στα τουρκικά ο Πρόδρομος, καντηλανάφτης και ψάλτης του χωριού, κρυφοκοιτάζοντας το στεγνό πρόσωπο της Κριστίν Μαρτάν. Η Γαλλίδα κουβέντιαζε με τον συνοδό της στα ελλη-

* Πέτρινος Άντρας.

νικά κι η ένρινη, δυνατή φωνή της σκέπαζε τον παφλασμό των κουπιών και τον ήχο της τροχαλίας. «Έχουν χάσει τον αντρισμό τους οι Λεβαντίνοι, σαν τους δικούς μας που πάνε σε Σμύρνη ή σε Πόλη. Δεν τους κάνουν τα παλιά και θέλουν να τ' αλλάξουν όλα επιστρέφοντας!»

Οι αντιρρήσεις του Παύλου δίπλα του τον βρήκαν απροετοίμαστο.

«Γιοκ, καρντάς, δεν έχεις δίκιο. Δεν είναι γυναίκα σαν τις δικές μας αυτή. Είναι μεγάλο κεφάλι, λένε. Γράφει βιβλία. Εύκολο το 'χεις αυτό; Εμείς ούτε αράδα δεν μπορούμε να γράψουμε. Και θα λέει σ' αυτά για τους δικούς μας κι όσα έχτισαν εδώ να τα μάθουν στην Εσπερία. Τι λες κι εσύ, Δημητρός;* Δίκιο δεν έχω;» ζήτησε τη γνώμη του καϊκτσή.

Ο Δημητρός τινάχτηκε τρομαγμένος. Είχε απορροφηθεί από ένα χρώμα σαν αίμα που είχε βάψει τα νερά μπροστά στον *Ταστάν Αντάμι*, αλλά μάλλον η κούρασή του έφταιγε και το αίμα που είχε ανεβεί εξαιτίας της στο κεφάλι του, γιατί το κόκκινο χρώμα είχε κιόλας χαθεί.

«Έτσι είναι, Παύλο. Ο μορφωμένος είναι άλλος άνθρωπος. Δεν πρέπει να τον μετράμε με τα δικά μας μέτρα», συμφώνησε και σηκώθηκε να μανουβράρει το καϊκι, γιατί έφταναν πια στην ακτή.

«Καϊκτσή, μουσαφίρ οντά έχει το χωριό; Θα χρειαστεί να μείνουμε κάποιες μέρες εδώ», μίλησε ο Συμυρνιός.

«Όχι, αλλά μη σκιάζεσαι. Θα μαλλιοτραβηχτούν ο Γιώργη εφέντης με τον μουχτάρη** μας, τον Λάζαρο, ποιος θα σας πρωτοπάρει στο κονάκι του», πετάχτηκε ο Παύλος. «Και τα δικά μας φτωχικά όμως είναι στη διάθεσή σας να κοπιάσετε, κι ας μην έχουν τις ανέσεις που συνηθίσατε».

* Οι Καππαδόκες είχαν το συνηθείο να κόβουν τα περισσότερα ονόματα ή και να τα παραλλάζουν. Έτσι ο Δημητρός λεγόταν Δηρημήτ, ο Πρόδρομος Μποντός κτλ. Ωστόσο, για την ευκολία της ανάγνωσης, στο βιβλίο τα ονόματα στην πλειοψηφία τους χρησιμοποιούνται όπως προφέρονται στη νεοελληνική.

** Πρόεδρος.

«Τσοκ τεσεκιούρ εντερίμ», τον ευχαρίστησε η Φραντσέζα. «Αν γύρευα ανέσεις, φίλοι μου, δε θα το κουνούσα από τη χώρα μου», συμπλήρωσε τσεκουράτα σε σπαστά τουρκικά, εντυπωσιάζοντας τους Ρωμούς.

Μιλάει τη γλώσσα μας, σκέφτηκαν με έκπληξη, κι ας ηχούσε αστεία η ξενική της προφορά. Εκείνοι ούτε τη γλώσσα της ράτσας τους δε γνώριζαν, τουρκόφωνοι καθώς ήσαν όλοι τους, κι αυτή μιλούσε ρωμαίικα, φραντσέζικα ασφαλώς, τσατ πατ τα τουρκικά και ποιος ξέρει πόσες άλλες γλώσσες. Μέχρι κι ο Πρόδρομος παραδέχτηκε ενδόμυχα πως είχαν δίκιο όσοι έλεγαν πως είναι μεγάλο κεφάλι.

Καθώς έφταναν στην όχθη, ο Δημητρός μ' ένα σάλτο πήδησε στο χώμα και κράτησε τη βάρκα να σταματήσει το τραμπάλισμα. Αμέσως ο ξένος βοήθησε τη συνοδό του ν' αποβιβαστεί, πιάνοντας με αβρότητα το γαντοφορεμένο χέρι της.

Δεν πρόλαβαν να πατήσουν στο έδαφος οι επισκέπτες και τους κύκλωσαν μερικά Τουρκάκια με μπαλωμένες βράκες, ενώ κάποια άλλα έτρεχαν ξεφωνίζοντας στο μέρος της σχεδίας, κίνηση που προκάλεσε το οργισμένο σιχτίρισμα του σαλιτζή, επειδή θα δυσκόλευε η αποβίβαση.

Δε χρειάστηκε όμως να συνεχίσει το βρισίδι ο Χρήστος.

«Γιούργιααα...» Με το άκουσμα της ιαχής εμφανίστηκε απ' τον ρωμομαχαλά ένα μπουλούκι Ρωμιόπουλων και πήρε στο κυνήγι τα Τουρκάκια πετώντας πέτρες. Οι δυο ομάδες έτρεξαν παράλληλα στην όχθη για λίγο, ώσπου οι κυνηγημένοι στάθηκαν κι άρχισαν ν' ανταπαντούν στο πετροβόλημα αρπάζοντας πέτρες από τον χωματόδρομο.

Οι λιγοστοί άντρες στην όχθη τα κοίταξαν, σαλεύοντας το κεφάλι με κατανόηση, αναλογιζόμενοι τα δικά τους παιδικά χρόνια και τους αντίστοιχους πετροπόλεμους, αφού το έθιμο κρατούσε αιώνες, και μόνο σαν άνοιγαν τα κεφάλια έσπευδαν οι μεγάλοι ν' αναμειχθούν, να λήξει η αντιδικία.

Μια καλοφτιαγμένη τριαντάχρονη φάνηκε τότε να ξεκολλά από μια παρέα γυναικών που έστεκε λίγο πιο πάνω. Η γυναίκα έτρεξε πίσω απ' το παιδομάνι φωνάζοντας: «Φιλιππάκηη!»

προλαβαίνοντας ν' αρπάξει απ' την πουκαμύσα τον τετράχρονο γιο της τη στιγμή που έσκυβε να μαζέψει νέα *πολεμοφόδια* για τη σφεντόνα του. Γεμάτη άχτι, τον σήκωσε στον αέρα και τον έσυρε σχεδόν μέχρι το σημείο όπου έστεκε ο Δημητρός, μουρμουρίζοντας ξαναμμένη: «Σαλαχανά! Καβγατζή!»

Το όνομα τράβηξε την προσοχή της Φραντσέζας κι έστρεψε αμέσως το στεγνό της πρόσωπο στον μικρό.

«Φιλίπ! Το ξέρεις ότι έχεις το όνομα ενός σπουδαίου άντρα;» του μίλησε τουρκικά σκύβοντας πάνω του.

Εκείνος, ξαφνιασμένος, έπαψε τις προσπάθειες να ξεφύγει απ' τη μάνα του και στύλωσε τα λαμπερά μαύρα μάτια του στην ξένη.

«Το ξέρω. Ήταν ο πατέρας του Ισκεντέρ!» δήλωσε περήφανα. Έριξε μια λοξή ματιά στη μητέρα του και πρόσθεσε ελληνικά. «Του Μεγαλέξανδρου. Έτσι τον λέει η μάνα».

«Μιλάς λοιπόν κι ελληνικά;» Η Γαλλίδα κοίταξε αφνιδιασμένη τον διαβολάκο με τα αστραφτερά μάτια, έχοντας πληροφορηθεί πως όλοι οι κάτοικοι ήσαν τουρκόφωνοι σε τούτο τον οικισμό.

«Ναι, μου έμαθε η μάνα!»

Η απάντηση του γιου της ξεφούσκωσε όλο τον θυμό της Ερασμίας κι έδωσε θέση στην περηφάνια. «Άφεριμ,* Φιλιππάκη», ψιθύρισε.

«Άγριος σου βγήκε, Ερασμία, μα ξύπνιος», σχολίασε κι ο καϊκτής.

«Ευτυχώς», αναστέναξε εκείνη. «Καλώς ήρθατε στον τόπο μας», καλωσόρισε μετά την ξένη πρόσχαρα στα ελληνικά, εξετάζοντας την ευρωπαϊκή της φορεσιά. Θυμήθηκε ξάφνου με στεναγμό το όμορφο φουστάνι που είχε υποχρεωθεί να καταχωριάσει στο μπαούλο από τότε που έφτασε σ' αυτό τον απομακρυσμένο οικισμό της Ανατολίας, εγκαταλείποντας την οικογένειά της και την Πόλη για χάρη του έρωτα.

«Αν δημιουργεί από τώρα μπελάδες τούτος ο τζαναμπέτης,

* Μπράβο!

φραντάσου όταν μεγαλώσει», πετάχτηκε κι ο Πρόδρομος, που δεν είχε πάρει ακόμη τον ανήφορο. «Και θα βάλει σε μπελάνδες κι όλη την κοινότητα μαζί. Προχτές έσπασε τα τζάμια σε τρία τουρκόσπιτα!»

«Το ξέρω, Πρόδρομε, μα έλα και βάλε εσύ μυαλό σ' αυτόν! Ήταν κι ο Ηλίας πριν από λίγο ανάμεσα στ' άλλα», θυμήθηκε αίφνης τον λόγο που είχε πλησιάσει τον Δημητρώ η Ερασμία. «Μόλις που πρόλαβε να μου πει ότι ζητά η Φεβρωνία τη μαμιά κι εξαφανίστηκε με τα υπόλοιπα».

«Έφτασε η ώρα;»

«Έφτασε! Μην έρθεις, μέχρι να σου μηνύσω ότι τελειώσαμε», του τόνισε αυστηρά. Άντρας δεν έμπλεκε σε γεννητούρια ούτε καν ο σύζυγος της επίτοκης. «Να πας να περιμένεις σπίτι μου αργότερα. Κι αν δεν έχει ξεμπερδέψει ακόμη ο Σταύρος με τον μύλο, ο πεθερός κι η πεθερά μου θα είναι εκεί», πρόσθεσε με συμπάθεια.

Δεν ήταν σωστό τέτοιες ώρες να μένει ο άντρας μόνος και να βουρλίζεται με χίλιες δυο μαύρες σκέψεις, αφού ο τάφος της ετοιμόγεννης και της λεχώνας ήταν ανοιχτός σαράντα μέρες, έλεγαν οι παλιότερες, κι ας μην ήταν πρωτάρα η Φεβρωνία.

«Χαίρολα! Όλα να πάνε καλά!» χτύπησε τον ώμο του Δημητρώ ο Πρόδρομος. «Άντε, να δώσει ο Θεός ν' αποκτήσεις ένα αγόρι ακόμη», ευχήθηκε και φορτώθηκε πια τον παρατημένο μποχτσά* του.

Η ξένη όλο αυτό το διάστημα παρακολουθούσε με ενδιαφέρον την κουβέντα και τώρα βιάστηκε να ρωτήσει τον Δημητρώ αν είχε καταλάβει καλά ότι θα έχουν γεννητούρια.

«Μια χαρά κατάλαβες, χανούμ κις», τη διαβεβαίωσε αυτός ευγενικά. «Έρχεται το τρίτο μου παιδί».

«Θα μπορούσα να είμαι κι εγώ παρούσα στη γέννα;»

Η σαραντάχρονη Φραντσέζα έστρεψε το γαλανό της βλέμμα από τον καϊκτσή στην Ερασμία, ενώ ο άντρας κοίταζε κι αυτός

* Μπόγος.

σαστισμένος τη γειτόνισά του. Τι να απαντούσε; Αυτά ήσαν γυναικεία θέματα.

«Παρακαλώ. Δε θα ενοχλήσω καθόλου. Θέλω να... πώς να το λέω... να καταγράψω όσα γίνονται», εξήγησε στα ελληνικά.

«Και βέβαια, κοκόνα μου!» Η Ερασμία δέχτηκε πρόθυμα το αίτημα. «Γυναίκα είσαι κι εσύ, κακό δε θα μας κάνεις. Ν' αφήσω μόνο ένα λεπτό το παιδί στην πεθερά μου κι έφτασα. Δημητρό, θα της πω να συμμαζέψει και τον Ηλία μαζί με τον Μιχάλη μου σαν φανούν. Μην έχεις έγνοια!» είπε και πια έφυγε κρατώντας γραπωμένο πάντα τον μικρό.

Την ίδια ώρα μες στο φτωχόσπιτο η Φεβρωνία αγκομαχούσε συμμαζεύοντας συνάμα τριγύρω, μη φτάσει η μαμιά και τη βρει ακατάστατη. Το πρωί στο χωράφι, το μεσημέρι ζύμωμα και τώρα, λίγο πριν σβήσει ο ήλιος και βυθίσει την πλάση στο σκοτάδι, γέννα. Η Θανασούλα, η τρίχρονη δευτερότοκή της, την ακολουθούσε σαν σκυλάκι βυζαίνοντας το δάχτυλο και κλαψουρίζοντας. Ένα δώμα ήταν όλο κι όλο το σπίτι της οικογένειας. Εκεί καθόταν, εκεί έτρωγε, εκεί, κατάχαμα, κοιμούνταν όλοι στη σειρά.

Στη μέση το ταντούρι* σιγόκαιγε κρατώντας ζεστό το νερό αλλά και τον τραχανά με το βραδινό της οικογένειας, όταν εντέλει ξάπλωσε στο μάλλινο στρώμα σφίγγοντας τα χείλη.

Αμέσως η μικρή πήγε και κούρνιασε δίπλα της.

«Ανά...» κλαψούρισε ξανά.

«Γετέρ, γιάβρουμ!»** ύψωσε τη φωνή η γυναίκα μπαϊλντισμένη και το κοριτσάκι λούφαξε ρουθονίζοντας.

Η Φεβρωνία κοίταξε την πόρτα βαριανασαίνοντας. Αδημονούσε να έρθει η Γεσθημανή να τελειώνει με τούτη την υποχρέωση. Περίμεναν οι δουλειές, πάντα ατελείωτες σε τούτο τον τόπο για όλες τους, και δεν της άρεσε να χάνει χρόνο σε ξάπλες. Κοντή και γεροδεμένη γυναίκα καθώς ήταν, με φαρδιούς γοφούς,

* Παραδοσιακό μέσο θέρμανσης στην Καππαδοκία αλλά και φούρνος ταυτόχρονα.

** «Φτάνει, παιδί μου!»

είχε ξεπετάξει τα δυο προηγούμενα εύκολα. Το ίδιο έλπιζε και τώρα, κι ας είχε μαζέψει το βρέφος στα σπλάχνα της παράξε-να, λες κι είχε αποφασίσει να μην ξιμυτίσει στον φαρμακερό αυτόν ντουνιά. Αν ήταν τυχεροί με τον Δημητρώ, θα ήταν αγόρι. Τα σπίτια χρειάζονταν τα αντρικά χέρια όπως η γη τη βροχή. Σκληρός ο τόπος, αδάμαστος, ήθελε μυς και μπράτσα να καλλιεργηθεί, να δώσει λίγο στάρι, όσπρια και κριθάρι, για να τραφούν οι ίδιοι και τα ζωντανά.

Η πόρτα άνοιξε και μπήκε επιτέλους η μαμή. Σιγοτραγουδούσε έναν αμανέ, όπως κάθε φορά που δρασκελούσε το κατώφλι μιας επιτόκου, αφού με τραγούδι συνήθιζε να υποδέχεται τα νεογέννητα. «Πρέπει ν' ακούνε γλυκιά φωνή, για ν' αφήνουν άφοβα την κοιλιά της μάνας», έλεγε. Κι είχε γλυκιά φωνή η Γεσθημανή· αγγελική. Αυτήν καλούσαν πρώτη σ' όλες τις βεγγέρες σαν ήθελαν να γλεντήσουν, να πούνε τα τραγούδια τα καππαδοκικά με συνοδεία τα κουτάλια, το ούτι και το ντέφι.

Η μικροκαμωμένη μεσήλικη με τα τσακίρικα μάτια πέταξε το φακιόλι με τις μπιμπίλες απ' το κεφάλι, ανασκουμπώθηκε κι έσκυψε να εξετάσει τη Φεβρωνία, οπότε κι ανακάλυψε αιφνιδιασμένη την κουρνιασμένη κάτω απ' τα σκεπάσματα μικρή.

«Δώσ' του λίγη ρακή να κοιμηθεί. Στάθηκε αδύνατο να το στείλω δίπλα», αγκομάχησε η Φεβρωνία, καθώς η πόρτα άνοιγε και πάλι και ακόμη μια μεσήλικη έμπαινε μαζί με την Ερασμία και τη Φραντσέζα.

Η εμφάνιση της ξένης δε φάνηκε να ταράζει την επίτοκο. Αφοσιωμένη στο λαχάνιασμά της, άκουσε τις εξηγήσεις της Ερασμίας για την παρουσία της εκεί κι άφησε τη γειτόνισσα να φροντίσει το κοριτσάκι. Εκείνη του μπούκωσε τα αυτάκια με βαμβάκι, του έδωσε να βυζιάξει ένα πανί ποτισμένο στη ρακή και, μόλις βάρυναν τα βλέφαρά του, το απίθωσε σ' ένα χράμι πλάι στον αργαλειό κι έσπευσε να βοηθήσει τις υπόλοιπες. Πάντως, αν η Γαλλίδα είχε σοκαριστεί από τη φτώχεια του νοικοκυριού, δεν το έδειχνε. Καθισμένη οκλαδόν στο μιντέρι που της πρόσφεραν, παρακολουθούσε με προσοχή τις επιδείξεις κινήσεις της μαμής.

«Αναψε, βρε Ερασμία, και κάνα λυχνάρι. Νύχτωσε έξω», άφη-

σε για λίγο το τραγούδι η Γεσθημανή. «Δεν αργούμε», καθούχασε τη Φεβρωνία. «Ετοίμασε τη στάχτη, Μελέτη, να σε χαρώ· κι εσύ, Ερασμία, φέρε μου μόλις σου πω το ζεματισμένο ψαλίδι».

Είχε παιδιά δικά της άραγε η ξένη; αναρωτήθηκε αίφνης. Ξέχασε να ρωτήσει την Ερασμία κι ήταν γρουσουζιά να παρευρίσκονται άπειρες στη γέννα.

«Έχεις παιδιά, κυρα-Κριστίνα;» ζήτησε να μάθει αργοπορημένα.

«Ίκι ογλάν!* Σπουδάζουν στο πανεπιστήμιο», απάντησε κοφτά εκείνη, κι η Γεσθημανή καθουχασμένη έπιασε καινούργιο τραγούδι.

Η Φεβρωνία ανατρίχιασε ακούγοντας την άγνωστη μελωδία. Το γεμάτο σκιές δωμάτιο, οι φλόγες των λυχναριών που τρεμπαιζαν και τούτος ο λυπητερός σκοπός μαζί με το σφάξιμο στη μέση τη γέμισαν αίφνης από άσχημα προαισθήματα. Φοβήθηκε μήπως την πατήσει ο Άλης** κι αφήσει ορφανά τα παιδιά της, μαζί κι αυτό που θα γεννιόταν απόψε.

«Μπα σε καλό μου! Πώς μου 'ρθε αυτός ο σκοπός; Χρόνια είχα να τον σκεφτώ· απ' όταν ήμουν παιδάκι και μου τον τραγουδούσε η νενέ*** μου», μουρμούρισε η Γεσθημανή και προς μεγάλη ανακούφιση της Φεβρωνίας έπιασε ένα σκαμπρόζικο τραγούδι, όπου η νύφη μιλούσε για την πεθερά. «*Καϊναμίν Ατή Χιουρού / Κιορ ολσούν ικί κιοζουνούν πιρή / Κοτζά χορτλάκ πεντέν τιρή*»****.

«Αυτό μάλιστα», μουρμούρισε η Ερασμία, κουβαλώντας το ψαλίδι στο νεύμα της μαμής. Είχε φτάσει επιτέλους η στιγμή.

Η Ερασμία κι η Μελέτη κράτησαν τους ώμους της Φεβρωνίας, ενώ η Γεσθημανή συνέχισε το τραγούδι ως τη στιγμή που ξεμύτισε το μωρό. Στο μεταξύ η ξένη είχε αφήσει το μαξιλάρι της κι εί-

* Δυο αγόρια.

** Κακότροπος δαίμονας που φονεύει μάνα και τέκνα, γιατί δεν ανέχεται την αύξηση του ανθρώπινου γένους. Στην ουσία είναι η εκλαμψία.

*** Γιαγιά.

**** «*Το όνομα της πεθεράς μου είναι Χιουρού/ Να στραβωθεί το ένα της μάτι/ (είναι) μεγάλο σκιάχτρο, πιο ισχυρό από μένα*».

χε ζυγώσει, παρακολουθώντας γοητευμένη τη διαδικασία. Ο τρόπος που τίναξε το βρέφος η μαμή, τα ζεστά πανιά που της έδωσαν οι άλλες δύο αμίλητες να το καθαρίσει απ' τα αίματα, απλώνοντας μετά τη ζεστή στάχτη που θα έμπαινε κάτω από μάνα και βρέφος, ο χαμηλός φωτισμός, όλα παρέπεμπαν σε αρχαία μυσταγωγία. Άρρησε ν' αντιληφθεί πως οι σκυθρωπές γυναίκες δε συμμερίζονταν τον δικό της ενθουσιασμό, συνειδητοποιώντας αίφνης τι δεν πήγαινε καλά. Το βρέφος δεν είχε κλάψει ακόμη.

«Κλάψε, τζαναμπέτικο, κλάψε!» Η Γεσθημανή το τίναξε απαντά κι ύστερα του έδωσε μερικά απαλά χτυπήματα στον πινόν, ώσπου ακούστηκε ένας αχνός ήχος που έμοιαζε με γρατσουνισμα από ούτι.

«Τι έχει; Αγόρι είναι;» ανασηκώθηκε ανάστατη η Φεβρωνία από το στρώμα να το δει. Κατάλαβε αμέσως. «Είν' αρρωστιάρικο», μουρμούρισε κι αφέθηκε πίσω στα στρώματα κοιτάζοντας θλιμμένα το μαυρισμένο απ' τις καπνιές ταβάνι. *Και θηλυκό και αρρωστιάρικο.*

«Τι να σου πω, βρε Φεβρωνία...»

«Να μη μου πεις τίποτα. Δεν είμαι πρωτάρα να με γελάσεις. Το βλέπω μόνη μου πως είναι *κιρκ παστί**».

Το παιδί δεν είχε κλάψει κι ήταν άχρωμο. Δεν της χρειάζονταν άλλα σημάδια. Οι άνθρωποι εκεί ήσαν μελαχροinoί. Είχανε χρώμα δυνατό, το χρώμα της υγείας, και το μωρό της ήταν ξέθωρο, πιο άσπρο κι απ' το γάλα. Προσπάθησε να θυμηθεί αν έκανε κάτι που δεν έπρεπε στη διάρκεια της εγκυμοσύνης. Μήτε κακοψυχιά ανικανοποίητη θυμόταν να 'χει αφήσει, μήτε δουλειά είχε κάνει σε μέρα ακατάλληλη.

«Τώρα που θα 'ρθει ο παπάς να σου διαβάσει τις ευχές, καλά είναι να γίνει κι η βάφτιση», αποφάνθηκε σκυθρωπή η Γεσθημανή και τα λόγια της ήταν σαν να όριζαν τελεσίδικα τη μοίρα

* Το σαράντισμα, αλλά και νεογέννητο επιρρεπές σε εμπύρετες καταστάσεις. Κατά προέκταση –και ως ιδιοματισμός– το ατροφικό και αρρωστιάρικο παιδί.

του βρέφους. Παρ' όλα αυτά το αλάτισε κατά το έθιμο κι ύστερα, ακουμπώντας το απαλά στη ζεστή στάχτη, ξεκίνησε να καθαρίζει τη λεχώνα. «Κανείς δεν ξέρει πότε τελειώνουν τούτα τα άμοιρα... Δεν πρέπει να μας φύγει αβάπτιστο, το ξέρεις», συμπλήρωσε, κοιτάζοντας συνάμα με την άκρη του ματιού την Ερασμία να εξηγεί χαμηλόφωνα στην ξένη τι τρέχει και τι θα ακολουθούσε τούτη την άτυχη γέννα. Δίπλα η Μελέτη άλειφε τα μελανιά χειλάκια του βρέφους με ζαχαρόνερο.

«Παρακαλώ! Θα ήθελα να βαφτίσω εγώ αυτό το μωρό», ζήτησε η ξένη αναπάντεχα κι οι γυναίκες την κοίταξαν σαστισμένες.

Θα το δεχόταν ο παπάς; Λεγόταν ότι από τότε που είχαν χτίσει στη Μουταλάσκη το αμερικανικό σχολείο οι προτεστάντες, φωτιά είχαν πάρει στη Μητρόπολη Καισάρειας από φόβο μήπως προσηλυτίσουν τους δικούς τους οι αλλόδοξοι. Ντονμάδες* πάντως δεν ήσαν οι Λεβαντίνοι, αυτό το γνώριζαν κι οι πέτρες.

«Τι λες, Φεβρωνία;» ρώτησε διστακτικά η Ερασμία.

«Ας το βαφτίσει. Αν δεν έχει αντίρρηση ο πατέρας του κι ο παπάς, ας το βαφτίσει», συναίνεσε εκείνη κουρασμένα, κι η γειτόνισσα έριξε αμέσως στο κεφάλι τη μαντίλα και βγήκε να βρει τον Δημητρό.

Τον ανακάλυψε καθισμένο στην πέτρα να καπνίζει κοιτώντας τα νερά. Βαθύ σκοτάδι έξω. Μόνο τα λυχνάρια έβαφαν μ' ένα ωχροκίτρινο φως τα παράθυρα των χαμηλών σπιτιών κι οι φλόγες των κεριών τρεμούλιαζαν ασθениκές στους τάφους. Η ελαφριά ομίχλη που κύκλωνε τις όχθες, όταν νύχτωνε, μπήχτηκε παγωμένη στα ρουθούνια της.

«Εδώ είσαι, Δημητρό; Σ' έψαχνα στο δικό μας σπίτι».

«Μ' αρέσει να κοιτάζω το ποτάμι».

«Ολημερίς αυτό κοιτάς. Τι διαφορετικό έχει το βράδυ;»

«Πολλά, Ερασμία! Λοιπόν; Τι έχεις να μου πεις και το γυροφέρνεις;» Πέταξε το τσιγάρο στο νερό ο άντρας κι άφησε πια τον βράχο.

* Αλλαξοπιστήσαντες.

«Κορίτσι είναι, Δημητρό!»

«Καλώς να ορίσει. Παιδιά είναι και τα θηλυκά. Μα δεν εί-
ναι μόνο αυτό, έτσι;»

Η Ερασμία κούνησε λυπημένη το κεφάλι. «Πρέπει να το βα-
φτίσει απόψε ο παπάς, κι η Φραντσέζα ζήτησε να είναι η νονά.
Λες να φταίει η παρουσία της για το κακό;»

Βάρυνη η καρδιά του καϊκτού στην είδηση, παράπονο όμως
δε βγήκε από τα χείλη του. Όπως όλοι εκεί, δέχτηκε στωικά το
θέλημα του Θεού. «Δε φταίει αυτή», ψιθύρισε. Είχε δει ο ίδιος
το *σημάδι* νωρίτερα· το αίμα στο ποτάμι.

«Του το 'πα. Πάει να φωνάξει τον παπα-Αβραάμ. Ο Δημητρός
δεν έχει αντίρρηση να το βαφτίσεις εσύ, κυρα-Κριστίνα. Να το
γράψω στο εικόνισμα, Φεβρωνία, ή...»

Άφησε τη φωνή να σβήσει η Ερασμία ψυχοπλακωμένη. *Ζα-
βάλ τσοτσούχ**, σκέφτηκε. Αυτή ήταν η μοίρα του λοιπόν. Να
πάρει μερικές ανάσες βιαστικές, να το βαφτίσει μια περαστική
Φραντσέζα και να κινήσει ύστερα για τον άλλο κόσμο.

«Γράψ' το. Αφού γεννήθηκε ζωντανό, πρέπει να γραφτεί»,
είπε η Φεβρωνία ανέκφραστα.

Και η Πολίτισσα, απ' τις ελάχιστες γυναίκες του χωριού μα
και τους περισσότερους άντρες που γνώριζε να γράφει και να
διαβάζει και τουρκικά και ελληνικά, πήρε το εικόνισμα απ' το
εικονοστάσι κι έγγραψε πίσω του με το φτενό μολύβι κάτω απ' τα
ονόματα του Ηλία και της Θανασούλας το όνομα με το οποίο
θα έντυνε η ξένη το βρέφος και τη χρονολογία γέννησης: *Νιό-
βη Καρατζά, Μάρτιος 1902.*

Το δέχτηκε ο παπα-Αβραάμ το όνομα, όπως δέχτηκε και την
προτεστάντισσα νονά.

«*Νιόβη αντού ολούρμου;*»** ρώτησε μόνο, αλλά δεν έδωσε

* Κακόμοιρο παιδί.

** Νιόβη όνομα γίνεται;

περαιτέρω συνέχεια. Το μωρό δεν είχε πολλή ζωή μέσα του, το έβλεπε κι ένας άσχετος, όχι αυτός που στα εξήντα του είχε βαφτίσει βιαστικά μπόλικα μελλοθάνατα, σκεφτόταν καθώς διάβαζε το καραμανλήδικο Ευαγγέλιο.

Γραφή ελληνική* και γλώσσα τουρκική, να την καταλαβαίνουν οι πιστοί. Τα Ευαγγέλια αυτά ήσαν δοσμένα στις εκκλησίες της Καππαδοκίας απ' τη Μητρόπολη Καισάρειας, ωστόσο τον ιερέα ακόμη τον δυσκόλευε η ανάγνωση, κι ας ήταν τόσα χρόνια παπάς. Φυσικό ήταν. Δυο κολλυβογράμματα όλο κι όλο είχε μάθει σαν παιδί. Σχολειό δεν είχε η κοινότητά τους όπως σε άλλες περιοχές. Κανένας περαστικός καλόγερος μόνο δίδασκε γραφή κι ανάγνωση στα παιδιά από καιρού εις καιρόν.

Για μέρες σχολίαζαν στο χωριό το περιεργό όνομα. Αυτοί συνήθιζαν τα χριστιανικά ονόματα αναντάμ μπαμπαντάμ με κάποια λίγα αρχαιοελληνικά να σπάνε τη μονοτονία –Ηρακλής, Αλέξανδρος ή Αριστείδης–, μόδα που κουβαλούσαν οι χωριανοί τους οι οποίοι ξενιτεύονταν στο Καραμάν, στη Μερσίνα, στη Σμύρνη και την Πόλη. Και το όνομα του ετοιμοθάνατου παιδιού όμως προερχόταν απ' τους Ρωμιούς προγόνους τους και την ελληνική μυθολογία κατά τη νονά.

«Τι έκανε τούτη η Νιόβη;» ρωτούσαν με περιέργεια τις τυχερές όσες δεν είχαν ακούσει την ιστορία από την ίδια τη Φραντσέζα.

Για να το διαλέξει, κάτι σπουδαίο θα είχε κάνει ασφαλώς η αρχαία Νιόβη, όπως ο Ηρακλής κι ο Μεγαλέξανδρος. Κι έμεναν με το στόμα ορθάνοιχτο μαθαίνοντας τα κατορθώματά της, ότι περηφανεύτηκε για την ομορφιά των τέκνων της και την τιμώρησαν οι αρχαίοι θεοί σκοτώνοντάς τα. Απελπισμένη τότε η Νιόβη κατέφυγε στον Σίτυλο, το βουνό της Σμύρνης, κι ικέτευσε του θεού να σπλαχνιστούν τον πόνο της, ώσπου ο Δίας τη λυπήθηκε και τη μεταμόρφωσε σε βράχο, απ' τον οποίο μέρα και νύχτα στάλαζαν πια τα δάκρυα.

* Η γραφή της Αυτοκρατορίας ήταν η αραβική. Αργότερα, ο Κεμάλ υιοθέτησε το λατινικό αλφάβητο.

Αταίριαστο για μελλοντική χρήση το όνομα, σκέφτηκαν οι περισσότερες. Θα έσβηγε μαζί με το κιορκ παστί μωρό του καϊκτοή.

Φίσκα ήταν ο μεγάλος μουσαφίρ οντάς του προέδρου τα βράδια που φιλοξενήθηκε εκεί η σπουδαία επισκέπτρια κι ο συνοδός της. Με απέραντο σεβασμό την άκουγαν οι άντρες και λέξη δεν ξεστόμισαν για τα βαριά γαλλικά τσιγάρα που κάπνιζε σαν ίση προς ίσους. Έτριβαν τα μάτια οι γυναίκες που παρευρίσκονταν στις συνάξεις, βοηθώντας την Ελπίδα και την Ανάστα, τη νύφη και τη σύζυγο του Λάζαρου αντίστοιχα, να τους τρατάρουν.

«Η Φραντσέζα έχει γυρίσει τόσα που εμείς δε θα δούμε μήτε στα ονειράτά μας. Βιλαέτια και βιλαέτια... Σμύρνη, Κιλικία, Πόντο... Παντού αρχαία χαλάσματα των δικών μας, έλεγε. Κι από μας, από το βιλαέτι μας, πέρασαν και πέρασαν...» μετέφεραν στις λιγότερο τυχερές.

Ασσύριοι, Μήδοι και Πέρσες, Έλληνες μετά την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, Ρωμαίοι και Βυζαντινοί, όλοι είχαν αφήσει τα σημάδια τους στην Καππαδοκία. Κυρίως όμως την είχε σημαδέψει η καταπίεση των Τούρκων κατακτητών. Γη χριστιανουσύνης ο τόπος. Διάσπαρτα ήσαν τα καταφύγια των χριστιανών προγόνων τους, σμιλευμένα στη μαλακή ηφαιστειογενή πέτρα της περιοχής, μαρτυρώντας όσα είχαν τραβήξει ανά τους αιώνες για τη διατήρηση της πίστης τους. Κι αν είχαν χάσει τη γλώσσα τους οι πιο πολλοί, απέμεναν ακόμη μέρη όπου την κρατούσαν, να μαρτυρούν το γένος τους, όπως η ελληνόφωνη Σινασός αλλά και τα Φάρασα, που η ιδιότυπη διάλεκτός τους είχε ενσωματωμένες αρκετές αρχαιοελληνικές λέξεις.

«Τα 'παν αυτά στην ξένη οι δικοί μας; Μην και νομίσει πως λησμονήσαμε ολότελα τους δικούς και το γράψει στα κιτάπια της;» ρώτησε μια μέρα την Ανάστα, μπροστά στη βρύση, μια γυναίκα με ροδοκόκκινο πρόσωπο, σκουπίζοντας με την ξανάστροφη το μέτωπο.

Τους είχε κάψει πάλι ο ήλιος, αρχές Απριλίου. Άνοιξη και φθινόπωρο σαν αστραπή περνούσαν απ' την Καππαδοκία, που γνώριζε καλά μόνο χειμώνες και καλοκαίρια.

«Τα ήξερε καλύτερα απ' τους άντρες μας, Ανίς. Τα τραβήξε

όλα και σε φωτογραφία να τα βάλει στο βιβλίο της. Όσοι τα ξέραμε μόνο από διηγήσεις ταξιδιωτών, απομείναμε σαν χάννοι να τα κοιτάμε. Βράχοι ψηλοί σαν πύργοι κι επάνω τους σκαλισμένα εκκλησιές και σπίτια με κάτι παράθυρα μικρά σαν κουμπότρουπες».

Η αλήθεια ήταν πως είχε τρομάξει την Ανάστα εκείνη η ξεραϊλα, ενώ συνάμα είχε σφιχτεί η ψυχή της μ' όσα μαρτύρια της ράτσας τους υπονοούσαν εκείνες οι απόκρυφες εκκλησιές και τα οικήματα. Και τώρα υπόδουλοι ήσαν, το γνώριζαν, όμως, δόξα τω Θεώ, τακίμαζαν με τους Τούρκους σαν καλοί γείτονες και σέβονταν ο ένας την πίστη του άλλου. Εκείνοι τα τζαμιά τους, αυτοί τις εκκλησιές τους. Κι ας ήταν πάνω τους πάντα το μάτι του ντοβλετιού. Άλλο το κράτος κι άλλο ο απλός λαός που ζούσε αδελφωμένα.

«Μη βλέπεις που χάσαμε τη γλώσσα μας. Μέσα η καρδιά μας ξέρει καλά τι είμαστε», μίλησε η Ασημίτσα, μια όμορφη μελαχρινή, φερμένη νύφη απ' τη Νεάπολη. «Της είπε ο Ευθύμης, Ανάστα, την ιστορία με τις κομμένες γλώσσες; Μη γράψει αργότερα η Φραντσέζα ότι αφήσαμε έτσι πρόθυμα την προγονική λαλιά», συμπλήρωσε ανυπόμονα.

Η Ερασμία που έστεκε δίπλα της αναρίγησε αναθυμούμενη το περιστατικό, που η ίδια είχε πρωτακούσει νιόπαντρη απ' το στόμα του κιορχελάνη* του Ευθύμη, ο οποίος φούσκωνε όλες τις ιστορίες με την οργιώδη φαντασία του. Θυμήθηκε τώρα τον Σταύρο της να γέρνει στο αυτί της και να τη διαβεβαιώνει πως είναι αληθινή ιστορία, ενώ ο Ευθύμης άρχιζε την αφήγηση:

«Λύσσαξε ένας σουλτάνος να σβήσει τη γλώσσα τη ρωμαϊκή, πιστεύοντας πως έτσι θα έχαναν και την πίστη τους πιο εύκολα οι Ρωμιοί», είχε ξεκινήσει εκείνο το βράδυ, όπως κάθονταν γύρω στο ταντούρι. «Μα ό,τι κι αν έκανε, όσο κι αν τους κυνήγησε, όσους κι αν σκότωσε, αυτοί κρατούσαν. Ένας απ' τους τσαούσηδες του τότε είχε την έμπνευση να κόψουν τις γλώσσες

* Σαρανταψεματιάρης.

τους. Έτσι, με τα μαχαίρια στα χέρια, όρμησε το ασκέρι του στο Προκόπι*. Έκοψαν λυσσασμένοι τις γλώσσες των Ρωμιών που συνάντησαν και τις φόρτωσαν σ' ένα κάρο. Μέρης το τριγύριζαν στις πόλεις και τα χωριά της περιοχής. *Αυτό θα πάθετε όλοι, απειλούσαν, αν δε σκύψετε το κεφάλι και δεν εφαρμόσετε το φιρμάνι.* Βουνό οι γλώσσες πάνω του, σπαρταρούσαν άγρια καθώς οι ρόδες κροτάλιζαν στα καλντερίμια, λες και προσπαθούσαν ως και κομμένες να μιλήσουν ελληνικά. Έσταζαν βρύση τα αίματα απ' όπου περνούσε το κάρο και τα σκυλιά είχαν κάνει ασκέρι πίσω του, γλείφοντας τα ματωμένα σοκάκια κι ουρλιάζοντας σαν λύκοι. Από δω μας έρχεται κι η φράση *θα σου κόψω τη γλώσσα που λέγεται ως τις μέρες μας στα τζαναμπέτικα μικρά»,* είχε ολοκληρώσει ο Ευθύμης.

Ύστερα απ' αυτό είχαν αφήσει τη γλώσσα τους οι Καππαδόκες, έλεγε η παράδοση, μα είχαν κρατήσει την πίστη τους. Και μέσα από αυτή την πίστη, από εκκλησιαστικούς ύμνους και ψαλμωδίες, κατόρθωσαν να βαστήξουν για αιώνες τη μνήμη του Γένους κι ας χρειάστηκε να ζήσουν σαν ποντικοί στα έγκατα της γης ή και σε ορεινές σπηλιές και καταφύγια, τελώντας Λειτουργίες σε άγιες τράπεζες σμιλεμένες σε βράχους.

Αναρίγησε και πάλι η Ερασιμία, καθώς επέστρεφε στο παρόν.

«Αλήθεια είναι πως κάπνιζε σαν άντρας η Φραντσέζα;» ρωτούσε τώρα την Ανάστα μια σταφιδιασμένη εξηντάρα με πονηρά μάτια, η Μαρίκα, σύζυγος του μπακάλη τους, του Παναγιωτάκη.

Τσιφούτηδες κι οι δύο, είχαν κερδίσει επάξια το παρατσούκλι του Καρμίρη και της Καρμίρας.

«Αλήθεια, θεία Μαρίκα! Κι οι δικοί μας όχι μονάχα δεν την κατσάδιασαν, αλλά της έδιναν και φωτιά ν' ανάψει», πετάχτηκε η νύφη της Ανάστας αντί για κείνη, και βιάστηκε να σκύψει το κεφάλι εισπράττοντας το άγριο βλέμμα της.

«Ετεψίζ!»** μουρμούρισε συνάμα η Μαρίκα. Αυτά λουζόσουν,

* Κομόπολη της Καππαδοκίας κοντά στην Καισάρεια.

** Αδιάντροπη!

αν έδινες δικαίωμα στις νύφες: σε ντρόπιαζαν μπροστά στους άλλους. Ενώ η ίδια είχε λάβει τα μέτρα της. Σούζα είχε τη νύφη της εδώ και είκοσι χρόνια: στη σιωπή και στο αμίλητο. «Της άφησες λάσκα τα λουριά», επιτίμησε την Ανάστα κατόπιν κι άλλαξε αμέσως ύφος: «Δεν πετάγεσαι το γιόμα να πιούμε τον καφέ, να μου πεις με λεπτομέρειες τα σχετικά με τη Φραντσέζα; Έχω ακόμη λίγο απ' αυτόν που έστειλε ο γιος μου απ' τη Μερσίνα».

Η προσφορά αιφνιδίασε την Ανάστα. Προφανώς είχε νικήσει η περιέργεια την τσιγκουνιά της, για να της προσφέρει κάτι τόσο πολύτιμο όσο ο αληθινός καφές. Συνήθως έπιναν καφέ από καβουρντισμένο ρεβίθι κι ανέμεναν την επιστροφή ή το δέμα κάποιου ξενιτεμένου να τους θυμίσει τη γεύση του αληθινού καφέ. Θα τον είχε αναμείξει η Καρμίρα μ' αυτόν του ρεβιθιού, γιατί είχε μήνα που παρέλαβε το δέμα, μα έστω και ίχνος αληθινού καφέ να περιείχε το μείγμα ήταν σπάνια απόλαυση.

Μ' αυτό κατά νου, δέχτηκε πρόθυμα την πρόσκληση.

«Ανά, να πάω τότε εγώ για τα χαρίσματα στη Φεβρωνία;» τη ρώτησε ψιθυριστά η Ελπίδα και στο καταφατικό της νεύμα στράφηκε στην Πολίτισσα. «Άρχισε τις επισκέψεις ο κόσμος, έτσι δεν είναι, Ερασμία; Να 'ρθω από σένα να πάμε παρέα;»

«Να 'ρθεις. Ολημερίς μπαινοβγαίνω έτσι κι αλλιώς μέσα εκεί, ωστόσο νυχτώσει κι αφήσει το καΐκι ο Δημητρός», συναίνεσε η Ερασμία.

Το μορλό είχε αποδειχθεί πιο ανθεκτικό απ' όσο είχαν προβλέψει όλοι τους, οπότε είχαν αρχίσει οι χωριανοί να καταφθάνουν δειλά δειλά στο χαμόσπιτο, κουβαλώντας δώρα στο νεογέννητο. Ως κι η γυναίκα του Τούρκου μουχτάρη, η Αϊσέ, είχε φανεί κι είχαν ακολουθήσει κι άλλες μουσουλμάνες. Όσο για τη Φραντσέζα, που είχε βγάλει απ' τον λαϊμό της τον χρυσό σταυρό για να τον περάσει στο μελλοθάνατο, τις τρεις μέρες που έμεινε στο χωριό δεν παρέλειπε να επισκέπτεται το σπιτικό και να ρωτάει τη Φεβρωνία με τα σπαστά τουρκικά της πώς είναι η αναδεξιμά της.

«Δεν έχει δυνάμεις, αλλά βυζαίνει για λίγο κάθε που του βάζω το βυζί. Ύστερα όμως το ξερνά», απαντούσε εκείνη σκυθρωπά.

Ρεαλίστρια καθώς ήταν η Φεβρωνία, ένιωθε ήδη κουρασμένη

απ' την κατάσταση. Κλεμμένος χρόνος απ' τα γερά παιδιά της και το νοικοκυριό ήταν οι ώρες που διέθετε σ' εκείνο το κακορίζικο, προσπαθώντας κάθε λίγο και λιγάκι να το βυζιάξει. Αν δεν τριγύριζαν στο σπίτι οι γειτόνισσες, θα το είχε αφήσει στη μοίρα του, σιωπηλό όπως ήταν και δεν απαιτούσε την τροφή του. Αναμενόμενο, αφού ήταν ταγμένο για τον άλλο κόσμο. Το είχε ήδη χωνέψει η Φεβρωνία και το είχε αποδεχτεί, όχι σαν τον Δημητρώ. Δεν έθιγαν το θέμα ποτέ, ωστόσο εκείνη μάντευε ότι τον έτρωγε ο καημός από τον τρόπο που στύλωνε τα βράδια το βλέμμα στο λυχνάρι κι αφαιρούνταν.

«Να τελειώνει επιτέλους, να συνεχίσει κι η ζωή μας την πορεία της!» ξέσπασε ένα απόγευμα στην Ερασιμία – είχε παρέλθει πια το σαρανταήμερο. Και, διαβάζοντας τη φρίκη στα μάτια της, βιάστηκε να προσθέσει: «Δεν το νοιάζεσαι περισσότερο από μένα, Ερασιμία, και μη με κοιτάς έτσι. Είναι κανόνas της ζωής καθένας ν' ακολουθεί τη μοίρα του· κι η δική του είναι αυτή, το ξέρετε όλοι».

Ένωσε την καρδιά της να ματώνει η Πολίτισσα για το κακότυχο βρέφος, που η ίδια η μάνα του έδειχνε τόσο πρόθυμη ν' απαρνηθεί. Είχε ένα δίκιο όμως η Φεβρωνία: ήταν δύσκολη η ζωή τους κι ένα προβληματικό παιδί εμπόδιο στο γνώριμο κύλισμά της, ιδιαίτερα σ' ένα σπιτικό όπου έλειπαν οι γέροντες και δεν μπορούσαν να προσφέρουν στο μεγάλωμά του. Μαζί της το έσερνε παντού η γυναίκα, στο χωράφι, στο ποτάμι για πλύσιμο, στον μπαξέ, όπως και τη δευτερότοκη, τη Θανασούλα.

As γίνει ό,τι είναι γραφό, αναλογίστηκε παραιτημένα τώρα κι η Ερασιμία.

Μάρτης του 1902. Σ' έναν παραποτάμιο οικισμό της Καππαδοκίας, την ώρα που ο καϊκτής Δημητρός βλέπει τα νερά του ποταμού να βάφονται κόκκινα, γεννιέται η κόρη του, η ασθενική Νιόβη.

Οι συντοπίτες της θα τη χαρακτηρίσουν ισκιερή και θα της χαρίσουν ελευθερίες ανάρμοστες για ένα θηλυκό, πιστεύοντας ότι για λίγο μόνο είναι γραφτό να ζήσει ανάμεσά τους. Μα το κορίτσι τούς διαψεύδει.

Ο καιρός κυλά, έρχονται οι Βαλκανικοί κι ο Μεγάλος Πόλεμος, και οι αρμονικές σχέσεις Ρωμιών και Τούρκων δοκιμάζονται. Η μεγάλη φτώχεια κατατρώχει τον οικισμό και περισσότερο την οικογένεια της Νιόβης. Ωσπου μια μέρα, κι ενώ η Αυτοκρατορία βογκά σαν τον δράκο κάτω απ' το δόρυ του Αϊ-Γιώργη από την ελληνική κυριαρχία στη Σμύρνη, ένας επιφανής Τούρκος μαγεύεται απ' τα μαβιά της μάτια και φλέγεται να την αποκτήσει.

Εκείνη έχει δώσει από μικρή την αγάπη της στον ατίθασο Φίλιπ, που ανοίγει την πόρτα σέρτικα, σαν κατακτητής. Μα ο νέος έχει από χρόνια χαθεί κυνηγώντας τα δικά του όνειρα στην Πόλη, στην Οδησό και σε πεδία μαχών, κι αυτή έχει μόνο ένα μενταγιόν να τη δένει μυστικά μαζί του.

Κι ύστερα έρχεται η Καταστροφή κι η Ανταλλαγή...

Ένα καράβι σαλπάρει χωρίζοντας στα δύο την ψυχή της. Το ένα κομμάτι πίσω, στην παλιά πατρίδα· το άλλο στη νέα, την αρχέγονη, όπου η ζωή караδοκεί να δοκιμάσει διπλά τις αντοχές της, συνάμα όμως και του Φιλίπ.

***Η ζωή των τελευταίων Ελλήνων σε μια μικρή γωνιά
της Καππαδοκίας και παράλληλα η ιστορία μιας ακατάλυτης
μα αδιέξοδης αγάπης στη σκιά της Μικρασιατικής Καταστροφής
και της Ανταλλαγής των πληθυσμών.***

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-1899-5

9 786180 118995

ΚΩΔ. ΜΗΚ/ΣΗΣ: 19288

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η